

VEGYES KÖZLEMÉNYEK.

Ferenczi Zoltán. A magyar tudományos világ ez év őszén készült megünnepelni egyik legérdemesebb s legbecsültebb tagjának hetvenedik születésnapját. S ez évforduló még épen nem ígérkezett egy tudós és írói pálya zárókövének: a Magyar Tudományos Akadémia főkönyvtárosa a legutóbbi hetekig az ő életkorában szokatlan testi és szellemi mozgékonyssággal látta el hivatali s a tudományos társulatok munkájában vállalt teendőit.

Húsvét táján hirtelenül lépett fel súlyos betegsége, mely szervezetét alig két hó leforgása alatt megőrlte. Közlönyünk jelen kötetének nyomdai munkálatai közben ért minket május hó 31-én bekövetkezett halálának híre.

Ez a halálhír mély megilletődést ébresztett mindazokban, kik a magyar közműveltség ügyét szívükön viselik s bizonyára még fokozottabb fájdalommal könyvkultúránk munkásaiban és barátaiban.

Mert FERENCZI Zoltán csaknem félszázados működése alatt negyedfél évtizedet töltött a hazai könyvtárügy szolgálatában. Nyolc éven át szűkebb hazájában, Erdélyben, irányította Kolozsvár egyetemének könyvtárát, majd SZILÁGYI Sándor halála után ennek örökét, a budapesti tud. egyetemi könyvtár igazgatását vette át s viselte több, mint negyedszázadon át. Ez a negyedszázad az egyetemi könyvtár életében a céltudatos és buzgó munka időszakára volt, noha belőle egy évtized a világháború s az újjáépítés nehéz korszakára esett. FERENCZI Zoltán energiája és nagy tapasztalata megbirkózott mind e nehézségekkel: intézetének érdekeit lelkében hordozta s hozzáértésén kívül egyéni szeretetreméltóságával is nagyban előmozdította.

Tudományos tekintélye és egyéniségének vonzóereje állította őt pályája alkonyán első tudományos társaságunk nagymúltú könyvtárának élére is. Itt már csak a munka kitűzése és megindítása adatott meg neki; ha nagy elődjének, SZILY Kálmánnak pátriárkai életkorát eléri vala, bizonyára itt is jelentős korszak emléke fűződött volna nevéhez.

De FERENCZI Zoltán nemcsak dolgozni tudott, hanem dolgoztatni is: a könyvtári életben a nagy tanítómesterek közé tartozott s bizonyára nem véletlen, hogy az utóbbi években két nagy könyvtárunk élére olyan férfiú került, ki büszkén vallja magát FERENCZI Zoltán tanítványának.

S a könyvtárügynek — a maga s tanítványai munkáján kívül — a tudomány más területein is oly eredményesen szántó író tollát is sűrűn szolgálatába állította. Még Erdélyben forrásértékű műben foglalkozott a kolozsvári nyomdászat történetével, budapesti működésének kezdetén pedig jeles általános *Könyvtártan*-nal biztosított magának nevet mindmáig elég gyéren művelt könyvtártudományunkban.

Közlönyünknek is lelkes munkatársa volt. A könyvtári gyakorlatában

kezébe került régi magyar könyvészeti adalékokat mindig sietett közzétenni *Könyvesházunkban* s e téren való publikációi valóban mintaszerűek voltak pontosság és világosság tekintetében. A *Magyar Könyvszemle* nagy és értékes támaszát veszítette el FERENCZI Zoltán szaktudásában, sok évtizedes tapasztalásában és törekvéseink iránt érzett éber rokonszenvében. Emlékét kegyeletünkbe zárjuk s váratlanul eltávozott, mindnyájunknak kedves alakjára meleg érzéssel gondolunk vissza. Sz.

Kinevezés az Orsz. Széchényi Könyvtárban. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ónagyméltósága dr. BALOGH László magyar nemzeti múzeumi gyakornokot 1927 május 16-tól kezdődőleg I. oszt. könyvtári segéd-tisztté méltóztatott kinevezni.

Új önkéntes gyakornokok az Orsz. Széchényi Könyvtárban. A Magyar Nemzeti Múzeum főigazgatója alapi SALAMON István államtud. doktort 1927 márc. 11-étől, HEVESI András bölcsészettdoktort 1927 április 23-ától, FEJŐS Imre bölcsészettdoktort pedig 1927 jún. 11-étől kezdődőleg a Magyar Nemzeti Múzeumnál önkéntes gyakornoki minőségben alkalmazta s szolgálatátételre az Orsz. Széchényi Könyvtárhoz osztotta be.

Az Orsz. Széchényi Könyvtár költözködése az épület földszinti helyiségeibe megkezdődvén, ez évi május hó 9-étől kezdődőleg a könyvtár nyilvános olvasóterme és kutatószobája további intézkedésig a használattól elzáratt.

Szamota István síremlék-táblájának felavatása. F. év június 3-án kegyelettel adózott az Orsz. Széchényi Könyvtár egykori korán elhunyt, nagy reményekre jogosító tisztviselője, dr. SZAMOTA István emlékének, abból az alkalomból, hogy bátyjának felesége, SZAMOTA Zsigmondné az elhunyt hainvait a rákoskeresztúri temetőben levő családi sírboltba vitette át és sírja fölé epitaphiumot állíttatott. — A kegyeletes aktusnál MELICH János egyetemi tanár, könyvtárunk volt igazgatója méltatta SZAMOTA tudományos érdemeit, SÁGI István és ZSIRAI Miklós főiskolai tanárok letették a sírra a Magyar Tudományos Akadémia, illetve a Magyar Nyelvtudományi Társaság koszorúját, a Magyar Nemzeti Múzeum képviselőjében pedig SULICA Szilárd és JAKUBOVICH Emil főkönyvtárosok mondtak köszönetet a családnak könyvtárunk néhai tisztviselője emlékének megőrkítéseért.

SZAMOTA rövid életének utolsó esztendejében, 1894 szept. 10-től—1895 nov. 21-én bekövetkezett haláláig volt levéltári osztályunk kiváló szakképzett-ségű őrségéde. Csak néhány évre terjedő, de eredményekben gazdag tudományos működésének legtevékenyebb korszaka volt ez a szűkre szabott idő. A XV. század első negyedéből való schlägli magyar szójegyzéknek mintaszerű közlése 1894-ben, a tihanyi apátság 1055. évi alapítóleveléről, mint a magyar nyelv legrégebb, hiteles emlékéiről írt alapvető értekezése 1895-ben, MURMELIUS 1533. évi latin-magyar szójegyzékének kiadása pedig már csak halála után, 1896-ban jelenhetett meg. Magy. kir. országos levéltári gyakornok és magy. nemz. múzeumi levéltári őrségéd korában középkori latin okleveleink ezreiből meg ezreiből hihetetlen szorgalommal és fáradtsággal összegyűjtött régi magyar szókincset hagyatékából ZOLNAI Gyula dolgozta fel Oklevélszótárrá és 1902—1906 közt adta ki a Magyar Nyelvtörténeti Szótár pótlékául a Magyar

Tudományos Akadémia. — A modern magyar nyelvtörténettudomány ezen pilléreit lerakó buzgó munkásságával a márványnál is maradandóbb emléket állított nevének. Nyugodjék békével. J.

G. Wells második kódex-adománya. Közlönyünk mult évfolyamában¹ részletesen ismertettük azon nagyértékű, művészettörténeti becsű, pazarul illuminált, XV. századi magyar vonatkozású, flandriai dísz-kalendáriumot, mellyel Amerikába szakadt hazánkfia, Gabriel WELLS, new-yorki könyvkiadó és bibliophil gazdagította az Országos Széchényi Könyvtár Kézirattárát. A becses ajándékot könyvtárunk barátja, dr. SIKLÓSSY László, neves műgyűjtő közvetítette. — Most bőkezű mecenásunk nem kisebb értékű, újabb adományáról számolhatunk be. Ismét fényes kiállítású, magyar vonatkozású kódex az ajándék, melyet előzőleg, a mult év őszén Paul GOTTSCHALK berlini antiquárius 2000 németbirodalmi aranymárkáért, akkor körülbelül 34 millió magyar koronáért ajánlott vételre könyvtárunknak. Bármennyire is igyekeztünk azonban a gyűjteményünk keretébe illő, szövegének nem kis részében magyar tárgyú, történelmi kéziratot megszerezni könyvtárunk számára, miután a berlini kereskedő a méltán magasra taksált vételárból végre is csak tíz százalékot volt hajlandó leengedni, anyagi fedezet hiján kénytelenek voltunk az elsőrangú Hungaricum megszerzéséről lemondani.

Az értékes kódexet azután G. WELLS szerezte meg GOTTSCHALKTÓL és ismét SIKLÓSSY László szíves közbenjárására, 1926. december elején kelt levelében felajánlotta könyvtárunknak.

Új szerzeményünk RITTIUS (*Riccio*) Mihály, nápolyi történetíró és jogtudós († 1515.) «De Galliarum regibus libri IV., de Hispaniae regibus libri III., de regibus Hierusalem, de origine regum Siciliae libri IV., de regibus Hungariae libri III.» című 1503-ban írt művét tartalmazza.² Kötőd karban fenntartott, 129 levélre írt, kis 8-adrétű hártayakódex. Finom, vékony, hófehér hártayleveleinek lapnagysága 18 × 11,5 cm. Diszes címlapját színes, római renaissance virágfüzérből álló keret veszi körül. A lap alján a babérkoszorús címerpajzs üresen van hagyva, hogy tulajdonosa utólag belefestethesse címerét. Minden egyes fejezetét (liber) váltakozó, vörös—kék—zöld színű, négysegletes keretelésű aranyozott initiale kezdi rubrummal. Írása egyöntetű, jól olvasható, vékony vonalú, olasz humanista írás. Kötése arannyal dúsan préselt fekete bőrkötés.

Előszavában RITTIUS művét Guido de RUPEFORTI francia királyi kancellárnak ajánlja és «Ex vrbe Roma, Kalendis Octobris: anno Christiane Salutis Tertio supra Millesimum Quingentesimum» keltezi. A 96a—128a lapokon három könyvre osztva tárgyalja a magyar királyok történetét a hunnoktól kezdve II. Ulászló királynak Candalei Annával 1502. nyarán kötött házasságáig, egy nyilván Beatrix királyné kíséretével Nápolyba került magyar krónika kivonatolása és saját kiegészítései alapján. Műve többi részében is kiváló figyelmére méltatja egyébként RITTIUS a magyar—külföldi vonatkozásokat, miként ezt a mű nyom-

¹ Magyar Könyvszemle. 1926. 427—431. l.

² U. CHEVALIER, Répertoire des sources historiques du moyen age. Bio-Bibliographie. Paris, 1907. II. köt. 3945. hasáb. — Georg. Jeremias HANER, De scriptoribus rerum Hung. et Trans. Viennae, 1774. I. k. 104. l.

tatott kiadásából is eléggé ismerjük. Művének legelső, 1506. évi milánói kiadásához csak legújabbán, az Apponyi-könyvtárral jutott könyvtárunk,¹ a már RRIUS halála után FROBENIUSnál Baselben sajtó alá adott 1517. évi II. kiadását pedig még gr. SZÉCHÉNYI Ferenc gyűjteményével kapta nyomtatványi osztályunk.² A «*De regibus Hungariae*» három könyvét meg, mint tudjuk, már BRENNER Márton és SAMBUCUS is felvette 1543., illetve 1568. évi BONFINI-kiadása függelékeül.

Mindezen sajtóhibáktól nyüzsgő kiadásoktól előnyösen különbözik kódexünk szövege azáltal, hogy még magyar részének hely- és személyneveiben is aránylag sokkal kevesebb az íráshiba. Az 1506. és 1517. évi nyomtatott kiadások kétszeresen sajtóhibás «*Sejta*» nevét például, melyből Benczédi SZÉKELY István 1559-ben Krakóban megjelent «*Chronica ex Vilagnac Yeles dolgairól*» című, legelső magyarnyelvű világhronikájában a *Sejta* nevű, természetesen soha nem létezett pannóniai királyt alkotta, kódexünk megfelelő helyén a helyes «*Geiza*» alakban találjuk meg.³ Sok egyéb, érdekes szövegbeli eltérés is olvasható benne, úgy hogy egy későbbi kritikai kiadás alapszövegéül kínálkozik. Az értékes gyarapodást 1926. december 13-án *Cod. Lat. medii aevi 397.* jelzettel (1926/59. szerzemény) iktattuk Kézirattárunk kódex-jegyzékébe.

Az Országos Széchényi Könyvtár nevében e helyütt is ismételtlen kifejezzük hálás köszönetünket G. WELLS-nek nagylelkű adományáért, SIKLÓSSY Lászlónak pedig az ajándék szíves közvetítéseért.

JAKUBOVICH EMIL.

A cetinjei múzeum. A zágrábi *Nova Europa* c. folyóirat 1927 márc. 26-i, Montenegronak szentelt füzetében VUKSAN Dušan, a cetinjei Állami Múzeum igazgatója beszámol erről a Montenegróban egyedül álló intézményről. A Múzeumot 1893-ban MIKLÓS montenegrói király alapította meg ezer forintos adományával. 1896 dec. 6-án a montenegrói skupština törvényt hozott a «montenegrói fejedelmi múzeumról és könyvtárról». Dioclea város romjaiban talált régiségek, régi fegyverek és ruhák, egy numizmatikai gyűjtemény, mintegy száz régi kézirat és körülbelül tízezer könyv — ebből állott a Múzeum a világháború kitörése előtt. Nem voltak a Múzeummal egyesítve az udvar, a cetinjei kolostor és az egyes minisztériumok levéltárai, továbbá a hadügyminisztérium 200 évre visszamenő hadi gyűjteménye. A világháború, az osztrák megszállás, majd a központi hatalmak összeomlása után Montenegróban beállott zavarok sokat megsemmisítettek e gyűjteményekből. 1926-ban a belgrádi közoktatásügyi miniszter *Állami Múzeumot* alapított Cetinjében és vezetésével VUKSANT, az ottani gimnázium igazgatóját bízta meg. VUKSAN először is padlásokról, pincékből és sokféle más helyről összeszedte mindazt, ami múzeális tárgy még megmaradt. Jelenleg a Múzeumban van mintegy ötszáz régi fegyver, 46 török zászló, néhány szobor és régiség, valamivel több váza, néhány kép, PETROVIĆ-NJEGOŠ I. PÉTER püspökfejedelem Montenegró védszentjének 1821—1823 és 1825—1829-ből való levelezése

¹ Gr. APPONYI Sándor, *Hungarica* I. k. 71. sz.

² Jelzete «*Europaea 815. 4°.*» A példány tele van egykorú kéztől származó bejegyzésekkel.

³ V. ö. JAKUBOVICH: «*Herdelein, Sejta*» Magyar Nyelv 1922. XVIII. 163—165.

PETROVIČ-NJEGOŠ II. PÉTER püspökfejedelemhez, a legnagyobb szerb költőhöz, írt 1178 eddig ismeretlen levél, I. DANILO világi fejedelem még fel nem dolgozott archivuma, 39 középkori és 10.443 újkori kézirat (túlnyomólag oklevelek), a világháború idejéből mintegy 80.000 rendezett és 8 vagonnyi rendezetlen okmány. A könyvtár jelenleg 3975 munkából áll, de VUKSAN szerint a még fel nem dolgozott anyaggal eléri az ötezret. E munkák majdnem kizárólag Montenegróra vonatkozó külföldi könyvek, közöttük sok a régebbi munka. I. PÉTER püspökfejedelem 400 kötetre menő könyvtárából 105, II. PÉTER 600 kötetnyi gyűjteményéből 150 könyv van meg.

Az 1926/27-iki költségvetés százezer dinárt juttatott a Múzeumnak. E pénzen leginkább állványokat vettek. A személyzet egy igazgatóból, két tisztviselőből és egy szolgából állana, de jelenleg VUKSAN és két beosztott tanító látják el a munkát, anélkül, hogy igazgatói, illetőleg tanítói teendőik alól fel volna mentve. A Múzeum a régi fejedelmi palota épületét, az ú. n. *Biljardát* kapta meg. (*Stari Dvor.*)

Őszinte örömmel üdvözöljük az annyit szenvedett kis Montenegró e jelentékeny kultúrintézményének új életre kelését. Legyen szabad a buzgó igazgató úr figyelmébe ajánlani, hogy a cetinjei könyvtárnak a Montenegróra vonatkozó külföldi munkák gyűjtése mellett, elsősorban a montenegrói nyomtatványok (könyvek, folyóiratok és a szinte teljesen hozzáférhetetlen lapok) és a Montenegróra vonatkozó szerb munkák összeszedése volna a hivatása. Ez az a terület, ahol Cetinje újat adhat, amivel a könyvtárügynek szerény eszközei mellett is nagy szolgálatot tehet.

Érdekesnek tartjuk megemlíteni, hogy a *Nova Európának* ugyanebben a számában Montenegró utolsó külügyminisztere, Dr. SOČ PÉTER azt ajánlja, hogy összefüggésben a Múzeummal alapíttassék Cetinjében egy *Szláv Intézet* (Slovenski Institut Crne Gore), mely kiadna egy tudományos folyóiratot, megiratná Montenegró tudományos történetét, kiadná teljes bibliográfiáját, összegyűtené mindazokat az adatokat, melyek Montenegrónak a világháborúban való szerepére vonatkoznak és előkészítené a valahol a Scutari-tó és az Adria közelében megnyitandó montenegrói egyetemet(!). Neues Leben spriest aus den Ruinen.

Ismertet a füzet néhány Montenegróra vonatkozó új munkát is, egyebek közt e sorok írójának folyóiratunk mult számában megjelent adalékjait Montenegró magyar bibliográfiájához. (bj)

A firenzei illusztrált könyvkiállítás. Ez év áprilisában, egy időben a nemzetközi metszetkiállítással nyílt meg Firenzében, a Palazzo Vecchio második emeletén, az illusztrált könyvek történeti kiállítása. A címe szerint a kiállítás nem kizárólag olaszjellegű ugyan, de miután egy egészen kiterjedelmű francia és még kisebb modern angol csoporttól eltekintve csupa olasz illusztrált nyomtatvány van kiállítva, azért a kiállítást joggal mondhatjuk az illusztrált olasz könyvek történeti kiállításának. Szerencsés gondolat volt ezt a kiállítást egy időben rendezni a metszetkiállítással. Hiszen a nyomtatott könyvek illusztrációja, épen az elmúlt századokban, ahonnan a könyvkiállítás anyagát meríti, a metszetekből kerül ki, így a két kiállítás tulajdonképpen szerves összefüggésben van egymással. A könyvkiállítás tehát a metszetkiállításnak némileg a történeti

előzményét adja, noha az előbbi, mivel majdnem kizárólag az olasz könyvművészetre szorítkozik, kisebb terjedelmű a nemzetközi jellegű metszetkiállításnál.

Tisztán tudományos szempontból kevésbé szerencsés a kiállított könyv-illustrációk csoportosítása. A bibliográfus az anyagnak nyomdák, a művészet-történész pedig az illusztrátorok szerinti csoportosítását várja. A kiállítás rendezősege, élén FUMAGALLIVAL, a kitűnő firenzei bibliográfussal, ehelyett a rendelkezésre álló anyagot, a könyvek, illetőleg az illusztrációk tárgya szerint csoportosítja. Ilyenformán háttérbe szorul a kiállítás bibliográfiai és művészet-történeti jellege, szinte kizárólagos tért engedve a művelődéstörténeti szempontoknak. Azt hisszük, hogy jól sejtjük az okát, amiért a rendezés a tárgy szerinti csoportosítást vette irányadóul. A kiállítás anyaga aránylag kiterjedelmű s ebből az anyagból bajos lett volna egy a nyomtató műhelyek vagy az illusztrátorok személye szerint csoportosított kiállítást összeállítani. Ellenben az anyag, néhány olasz közkönyvtár és nevesebb magángyűjtő tulajdona, terjedelmében és jelenlegi csoportosításában is, művelődéstörténeti szempontból igen becses és tanulságos.

Igen gazdag és történeti, valamint irodalomtörténeti szempontból a kiállítás legbecsesebb része a XVI—XVIII. századi olasz népkönyvek, aprónyomtatványok gyűjteménye, amely jórészt a híres HOEPLI cég tulajdonából való. A kiállított anyag: a népszerű és kedvenc olasz szentek primitíven illusztrált életrajzai, naív versek, regényes történetek, jellemzőek e kor irodalmi érdeklődésére. Hasonlóan gazdag és figyelemre mindenképen méltó az olasz ábécés könyvek egész termet betöltő történeti kiállítása. Ellenben meglepően szegényes a vallásos könyvek, ima- és liturgikus illusztrált irodalom, a sport- és vadászati könyvek és a viselettörténeti könyvek csoportja, jóllehet éppen viselettörténeti szempontból a többi csoport anyaga is bőséges tanulsággal szolgál. Tisztán művelődéstörténeti szempontból becses a különféle ünnepeket ábrázoló illusztrációk kiállítása, ahol a gyászünnepekre vonatkozó gazdag anyag maga egy termet tölt meg s a kiállításnak ez a csoportja a XVII—XVIII. századi Itália társadalmi életének érdekes, színes képét nyújtja. Gazdag az orvostudományi és mérnöki csoport is, de különösen érdekes és tanulságos a földrajzi és útleírási irodalom összeállítása. A középkor végének és az újkornak híres utazói és felfedezői Marco POLOTól Amerigo VESPUCCIig jórészt olaszok voltak. Ez az ismeretlen területek felkutatására irányuló földrajzi érdeklődés természetszerűen visszatükröződik az irodalomban is, amelynek illusztrált anyagát tanulságosan csoportosítja a kiállítás.

Feltűnő, hogy a kiállítás anyagából a vegyes csoport egyes, nem éppen jelentékeny számú darabjaitól eltekintve, szinte teljesen hiányzik a katonai tárgyú illusztrált irodalom. Pedig ilyen alkotásokra nemcsak a kisebb-nagyobb belső háborúktól ebben a korban szüntelenül emésztett Itália maga nyújtott gazdag alkalmat, de a félszigetet a XVI—XVII. században állandóan fenyegette a török veszedelem, aminek irodalmi visszhangját meg is találjuk az egykorú olasz irodalomban. APPONYI Sándornak most már a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött rendkívül gazdag gyűjteménye, számos esetben egyedüli példányt őrzött meg számunkra a török veszedelemre vonatkozó illusztrált olasz könyv-

irodalomból. Kár, hogy a firenzei kiállítás, bár a történeti szempont uralkodó volt az összeállításnál, e tekintetben édes keveset nyújtott.

Bár a kiállítás, éppen mert első a maga nemében, még sok kívánni valót hagy maga után úgy az anyag teljességét, mint az összeállítás szempontjait illetőleg, mégis, mert a XVI—XVIII. századi Itália történetéhez, a kultúrtörténeti szempontból becses és fontos olasz illusztrált könyvanyagot gyűjti össze, méltó a figyelmünkre és sokat ígérő kezdete a jövőben szélesebb terjedelemben megismétlendő kiállításnak.

T. L.

Magyar vonatkozás a vatikáni könyvtár egyik kéziratában. WOLFNER Gyula úr szíves közlése szerint FICKER Rudolf innsbrucki egyetemi tanár, ki zenetörténelemmel foglalkozik, a római vatikáni könyvtár áttanulmányozása közben magyar vonatkozásra bukkant. A szóbanforgó kézirat 16. századeleji pergamenkódex, jelzete: Sistina 160., s késő burgundi modorú, pompás miniatúrákkal van ékesítve. 15. lapján két szép kivitelű címer található, ezek egyike «POORTE-GALE», másika pedig «ONGHERIE» aláírással van ellátva. Ez utóbbi kék alapon címerpajzsot ábrázol, mely váltakozó vörös és ezüstszürke (korábban talán ezüst) sávokkal van harántirányban csíkolva. A 4. lap miniatúráján térdeplő pápa látható, pástorbottal, mögötte egy mitrát tartó pap alakja. Ugyanezen a lapon alul címer található «Papa Leo X» (1513—21) aláírással. A kézirat hét misét tartalmaz, négyszólamú kompozícióban.

WOLFNER úr levele szerint a nevezet egyetemi tanár e kézíraton kívül még több vatikáni darabban is talált magyar vonatkozást. Kívánatos volna, hogy paleografusaink és zenetörténészeink mindezekről közelebbi tájékozódást szerezzenek.

A hírlapok és folyóiratok száma az egyes országokban. A napi- és időszaki sajtó mennyiségét illetően az első helyen az Északamerikai, Egyesült-Államok állanak, ahol kereken 30.000 újság jelenik meg. Utána Franciaország (10.000) következik, majd Németország (7000), Nagybritannia (5000) és Olaszország (2500). Ha azonban a lapok számát a lakosság számával állítjuk arányba, akkor aránylag a legtöbb lappal a kicsiny Svájc dicsekedhetik. Svájcban ugyanis 270 újság esik egy millió lakosra. A második helyen állanak az Egyesült-Államok (250), sorban utána következnek Franciaország (240), Hollandia (130), Németország (115), Nagybritannia (98), Olaszország (60) és végül Belgium (30). Érdemes volna az erre vonatkozó statisztikát Magyarországot illetően is összeállítani.

(P. Gy.)

A világirodalom héber nyelven. A «Jüdische Volkszeitung» közlése szerint (1924) Jeruzsálemben a világirodalom legkiválóbb alkotásainak egész sorát lefordították már héber nyelvre. Így képviselve vannak: SHAKESPEARE, WILDE, SHAW, GOETHE, HEINE, MOLIÈRE, MAUPASSANT, ANATOLE FRANCE, ZOLA, FLAUBERT, ROMAIN ROLLAND, TOLSZTOJ, DOSZTOJEVSZKY, PUSKIN, TURGENYEV, GORKIJ, SIENKIEWICZ, DANTE, D'ANNUNZIO, CERVANTES, HAMSUN, IBSEN, STRINDBERG, stb. A magyarok közül MADÁCH, PETŐFI és MOLNÁR Ferenc. Mindezeket a fordításokat Berlinben adják ki, ahol több mint száz író dolgozik rajtuk.

(P. Gy.)

Kemény Lajos †. Néhány hónappal ezelőtt Kassa város ezidőszerint utolsó magyar főlevéltárnokának halálhírért hozták az odavaló lapok. A magyar

történetbúvárkodásnak a mult század kilencvenes évei óta egyik legszorgalmasabb és legkitartóbb, tudományos készültségű mestere szállt sírba. Hosszú volna még lajszroma is ama folyóiratoknak és újságoknak, amelyekben KEMÉNYnek maradandó becsű közleményei évtizedeken át lépten-nyomon megjelentek. Nevével a mi Könyvszemlénk régebbi évfolyamaiban is sűrűn találkozunk. Általános érdekű, elsősorban művelődéstörténelmi közlései mellett, mint szülővárosán szeretettel csüggő lokálpatrióta, legkivált Kassa történetéről, műemlékeiről, művészeti, műipari, tudományos és irodalmi életéről közölt és értekezett legszívesebben és legtöbbet. Kassa régi helyrajzát, utcáival és épületeivel, senki sem ismerte jobban nála. Nem egy elhúnyt, avagy ma is élő történettudósunk kért és kapott sok hasznos, készséggel megadott útbaigazítást az ő ismereteinek gazdagságából. Bár közleményei és különféle értekezései összegyűjtve kötetekre mennének, terjedelmesebb műve csupán egy, «Abauj és Torna vármegye története 1648-ig», jelent meg nyomtatásban. 1910 óta az összeomlásig társa volt alulírottak a *Történelmi Közlemények Abauj-Torna vármegye és Kassa multjából* c. folyóirat szerkesztésében. Ifjabb korában s olykor később is költeményeket is írt, főképp kassai lapokba. A megszállás után jó darabig még megmaradt helyén, kedves levéltárába temetkezve, melynek élete javát szentelte s még ezalatt, sőt nyugalomba vonulása után is egyre irogatott-közölgetett, más lehetőségek híján, a kassai magyar újságokban. Utolsó cikke is: *Kassai képfaragók és szobrászok*, jöllehet csak halála után, a *Kassai Újságban* jelent meg. S ha szülővárosa a maga bajában elfeledte is — mint egyik odavaló újságban olvastuk — megadni végső útjához azt a tisztességet, melyet megérdemelt volna, e ma talán érthető mulasztást pótolni fogja a városa multjába néző magyarság s a magyar történetkutatók kegyellete, kik a jobb idők forrásközléseit fürkészve, a jövőben is hálás szívvel fognak emlékezni KEMÉNY Lajosra, ki annyi jót, szépet és hasznosat emelt ki s tett közkinccsé a gondjaira bízott levéltár fölbecsülhetetlen értékeiből.

DR. CZOBOR ALFRÉD.

VÁLTOZÁSOK

a magyarországi nyomdákknál 1926 nov. 1-től 1927 ápr. 30-ig.

Budapesten.

- ***Özv. Bielitz Bertalané.* VII., Rombach-utca 8.
Csarni József és Rózsa Elemérné. VI., Próféta-u. 5.
Czöbél Armin. V., Vilmos császár-út 55.
***Drozdy Győző Béla és Vajda Károly.* VII., Dohány-u. 22/24.
***Első budapesti baptista hitközség.* kny.-ja. [M. O. B.] VII., Hársfa-u. 33.
***Fehér Ferenc.* VII., Jósika-u. 7.
***«Garay» kny. r.-t.* VI., Lázár-u. 9.
***Goldberger Jenő és Fédere Albert.* VII., Damjanich-u. 5.
***Gosztonyi Antal.* IV., Múzeum-körút 13.
Holló Lajos és Kallivoda Ede. IX., Szvetenay-u. 41.
Kaizburg Manó és Salamon. VII., Kazinczy-utca 35.
***Kellner Lajos.* V., Katona József-u. 31.
***Kertész Emil Árpád.* V., Nádor-u. 28.
Kincs Emil. IX., Rákos-u. 1.
***Kincs Emil és Bisutti Leó.* IX., Rákos-u. 1.
Kobn Ignác Artur. V., Akadémia-u. 14.
***Komlós Jula (Gyula).* V., Arany János-utca 18.
Kornstein Artur. IX., Mátyás-u. 17.
«Labor» kny. (Tulajdonosok: Neumann Lipót és Wolner Károly.) VII., István-út 26.
Lombár László. VII., Wesselényi-u. 53.
***Maretics József.* VII., Nyár-u. 30.
Maretics József és Maretics István. VII., Nyár-u. 30.
Nagy Vince és Grosz Jakab. VII., Dob-u. 106.
***Neumann Lipót.* VII., István-út 26.
***Nyomdaipar r.-t.* VII., Nagydiófa-u. 22.
Pauer Irma Amália és Fekete Géza. VII., Damjanich-u. 28/b.
***Pör József.* V., Váci-út 4.
Protesser Károly. VIII., Szentkirályi-u. 21.
**Sylvester kny.* VII., Hársfa-u. 33.
Weisz Armin és Naftali Aron. VI., Kazár-utca 10.
Zeisler Géza. VII., Kertész-u. 38.
***Zeisler Márk.* VII., Klauzál-tér 15.

Vidéken.

- Kisbudas, **Horváth István «Hungária» kny.*
Kistélek. Aczél Béla és Tsa kny. Kossuth-u. 3.
Miskolc. Friedmann Béni kny.
Pécs. «Pannonia» kny. (Tulajdonos: Berta János.) Jókai-tér 11.
Putnok. *Popoli kny.
Sopron. **Soproni Sajtóvállalat r.-t. Ferenc Ferdinánd-u. 26.
Sopron. Tóth Alajos kny. Színház-u. 20.
Szeghalom. Tóth és Mező kny. Simay-utca 327.

A két **-gal jelzett nyomdák megszűntek; az egy *-gal jelzett nyomdák változásáról magánúton értesültünk.